

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse voortgezet onderwijs

Monitor de Bibliotheek op school vo sterk gegroeid

Sinds de pilot in 2014 met 16 scholen, is de Monitor de Bibliotheek op school – vmbo sterk gegroeid. In 2017 deden 71 scholen, 837 docenten en 12.376 leerlingen mee aan de monitor. Niet alleen het volume, ook de spreiding over leerjaren en leerwegen is sinds 2014 sterk toegenomen. In deze landelijke analyse worden ontwikkelingen besproken en worden de data over 2017 van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers nader beschouwd, ook in relatie tot elkaar.

Docenten en leerlingen over mediatheek/schoolbibliotheek

In 2017 zijn leerlingen over de meeste aspecten van de mediatheek ongeveer even positief als in 2016. Docenten oordelen over de ondersteuning die zij en de leerlingen krijgen en over de staat van de computers in de mediatheek iets minder positief dan in de vorige meting.

Jongere leerlingen en meisjes vinden lezen leuker

Vmbo leerlingen uit leerjaar 1 lezen vaker en vinden het leuker om te lezen dan leerlingen uit hogere leerjaren. Leerlingen gaan in hogere leerjaren steeds minder voor hun plezier lezen en gaan ook minder naar de bibliotheek. Leerlingen in het eerste jaar lezen het liefst stripboeken, maar dit neemt af in de jaren daarna. In de hogere leerjaren worden tijdschriften vaker gelezen. De meeste tips voor leuke boeken krijgen leerlingen van hun ouders, vrienden en de docent Nederlands. In alle leerjaren van het vmbo worden het vaakst leesboeken gelezen die leerlingen thuis hebben. Het leesplezier is bij leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg hoger dan in de beroepsgerichte leerwegen. Verschillen in leesfrequentie tussen leerwegen zijn minder duidelijk. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens, lezen iets meer en gaan vaker naar de openbare bibliotheek. Jongens lezen voornamelijk stripboeken, meisjes vooral romans en tijdschriften.

Verbanden tussen activiteiten bibliotheek en activiteiten docenten en leerlingen

Op tachtig procent van de scholen in de monitor voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit. Ruim twee derde van de deelnemende scholen heeft een taalcoördinator, twee derde heeft een eigen mediatheek/schoolbibliotheek, ongeveer de helft van de scholen kent vakoverstijgend taalbeleid en een kwart heeft een mediaplan. Op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek samen met docenten projecten voor leesbevordering uitvoeren, lezen docenten vaker voor en wordt vaker een vakgerelateerde roman geïntroduceerd in de klas dan op andere scholen. Op scholen met een eigen mediatheek, vinden leerlingen lezen leuker en lezen zij vaker thuis dan op scholen zonder mediatheek. Op scholen waar activiteiten voor leesbevordering van leerlingen worden uitgevoerd door medewerkers van de openbare bibliotheek, lezen leerlingen vaker thuis een boek en gaan zij vaker naar de openbare bibliotheek dan op andere scholen. Op scholen met eigen mediathecarissen, zijn leerlingen positiever over de mediatheek.

Colofon

Auteurs

DESAN Research Solutions: Jonneke Heesterbeek en Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Kunst van Lezen: Adriaan Langendonk

In opdracht van

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Lezen
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de samenwerking van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2014 wordt namens Kunst van Lezen de Monitor de Bibliotheek *op School* (MdBos) in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. Deze monitor wordt, in opdracht van Kunst van Lezen (een samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek) inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal en pdf's kunnen scholen via bibliotheken landelijke en schoolspecifieke resultaten inzien. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden.

Dit rapport richt zich op een landelijke analyse van de resultaten en is door DESAN opgesteld. Aan de orde komen onder andere vergelijkingen tussen de metingen, verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen activiteiten van leesconsulenten en activiteiten van docenten.

Amsterdam, juli 2018

Jonneke Heesterbeek
Jannes Hartkamp
DESAN Research Solution

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Methode en respons	7
1.3	Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting	8
1.4	Leeswijzer	10
	Afronding	10
2	Vergelijking van de metingen	13
2.1	Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	13
2.2	Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen	14
2.3	Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek	16
3	Verschillen tussen groepen leerlingen	19
3.1	Leerjaar	19
3.2	Leerwegen	23
3.3	Geslacht	26
4	Leesconsulenten en docenten	31
4.1	Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers	31
4.2	Docenten	32
5	Verbanden	35
5.1	Verband tussen leesconsulent/bibliotheekmedewerker en docenten	35
5.2	Verband tussen leesconsulent en leerlingen	36

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs uitgevoerd. In 2014 is daar de Monitor voor het voortgezet onderwijs bijgekomen, in een pilot met 16 scholen. In 2015 deden al 42 scholen mee, in 2016 64. In 2017 is dit aantal verder gestegen naar 71 scholen. De deelnemende scholen krijgen door middel van rapportages (digitaal en in pdf) inzicht in hun eigen resultaten, waarbij de landelijke resultaten als referentie worden getoond. Doordat de deelname een groter volume heeft bereikt, kunnen op landelijk niveau bepaalde analyses worden gedaan, bijvoorbeeld naar verschillen tussen leerjaren en verbanden tussen de activiteiten van docenten en bibliotheekmedewerkers en de antwoorden van de leerlingen.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de vier metingen die DESAN Research Solutions namens Kunst van Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers) worden ingevuld.

De monitorcoördinatoren van bibliotheken geven in de portal van de MdBos VO op welke scholen meedoen aan de monitor. Zij geven aan wie de leesconsulent/bibliotheekmedewerker op de school is en nodigen deze uit om 1) een vragenlijst in te vullen en 2) aan te geven welke docenten gaan deelnemen aan het onderzoek bij de betreffende school. De leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en de docenten ontvangen een uitnodiging met een link naar de voor hen bestemde vragenlijst. Vervolgens ontvangt de leerlingcoördinator een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerlingcoördinator zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de gekozen leerjaren de vragenlijst invullen.

Bij de pilot in 2014 is een beperkt aantal bibliotheken en scholen uitgenodigd voor deelname. Sinds 2015 is er een open aanmelding. Van de 64 scholen die in 2016 meededen, deden 51 in 2017 weer mee. Het aantal deelnemende leerlingen en docenten is in 2017 ongeveer verdubbeld ten opzichte van 2015 (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal deelnemers MdBos per meting, 2014 - 2017

	2014	2015	2016	2017
Deelnemende scholen	16	42	64	71
Leerlingen	1550	6332	10968	12376
Docenten	101	363	674	837
Bibliotheekmedewerkers	13	36	47	59

De toetsing van de representativiteit van de deelnemende scholen (geven de respondenten in de Monitor samen een goed beeld van alle scholen, leerkrachten en leerlingen?) ligt buiten het kader van deze analyse.

1.3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting

Aan de vier metingen in 2014, 2015, 2016 en 2017 deden steeds ongeveer even veel jongens als meisjes mee (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2014	2015	2016	2017
jongen	52%	51%	51%	51%
meisje	48%	49%	49%	49%
n (totaal)	1550	6332	10968	12285

Bij de pilot in 2014 zat 85 procent van de deelnemende leerlingen in leerjaar 1 of 2, in 2015 en 2016 was dit 75 procent, in 2017 66 procent. Hoewel de deelname in de hogere leerjaren is gestegen van 15 procent (2014) naar 33 procent (2017), zijn leerjaar 3 en 4 nog steeds ondervertegenwoordigd (Tabel 3).

Tabel 3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar per meting

	2014	2015	2016	2017
Leerjaar 1	54%	48%	43%	36%
Leerjaar 2	31%	27%	32%	30%
Leerjaar 3	9%	18%	17%	23%
Leerjaar 4	6%	7%	7%	10%
Leerjaar 5	-	0%	0%	0%
n (totaal)	1550	6332	10968	11287

De spreiding naar leerweg in 2017 is vergelijkbaar met 2016. Het aandeel vmbo-tl/mavo is sinds 2014 geleidelijk groter geworden (Tabel 4).

Tabel 4 Verdeling van leerlingen naar leerweg per meting

	2014	2015	2016	2017
praktijkonderwijs	4%	3%	3%	2%
vmbo-bb	32%	16%	16%	17%
vmbo-kb	37%	26%	27%	26%
vmbo-gl	6%	11%	9%	8%
vmbo-tl/mavo	19%	36%	40%	42%
anders (bv. havo)	1%	8%	5%	6%
n (totaal)	1550	6332	10968	12317

Vergeleken met 2016 zitten minder deelnemende leerlingen nu nog in de eerste twee leerjaren. Bij de leerlingen in de hogere leerjaren is het aandeel uit de sector zorg en welzijn gestegen ten opzichte van 2016 (Tabel 5).

Tabel 5 Verdeling van leerlingen naar sector per meting¹

	2014	2015	2016	2017
Zorg en welzijn	3%	8%	5%	9%
Techniek	2%	5%	5%	7%
Economie	5%	6%	6%	7%
Landbouw	1%	1%	1%	1%
(nog) geen sector gekozen	4%	6%	7%	9%
Zit in leerjaar 1 of 2	86%	75%	75%	67%
n (totaal)	1550	6332	10968	12308

Bij de pilot in 2014 was de deelname nog beperkt tot zes provincies en zat de helft van de deelnemende leerlingen in Gelderland op school. Sindsdien is de regionale spreiding veel groter. Bij vergelijking van 2015 en 2016 viel vooral de sterke daling van deelname in Overijssel op. Deze is in 2017 weer iets toegenomen. Bij vergelijking van 2016 en 2017 valt verder vooral het grotere aandeel van Limburg en het kleinere aandeel van Gelderland op (Tabel 6).

¹ Vanaf 2016 is deze vraag alleen gesteld aan leerlingen uit leerjaar 3 of hoger.

Tabel 6 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2014	2015	2016	2017
Drenthe		4%	7%	9%
Flevoland		7%	5%	6%
Friesland		3%	4%	4%
Gelderland	48%	19%	18%	10%
Groningen	8%	4%	7%	5%
Limburg			2%	11%
Noord-Brabant		18%	23%	23%
Noord-Holland		16%	13%	14%
Overijssel	11%	8%	1%	4%
Utrecht	17%	9%	5%	5%
Zeeland	5%	1%	0%	0%
Zuid-Holland	12%	12%	12%	10%
n (totaal)	1550	6332	10968	12376

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers geanalyseerd. In de volgende hoofdstukken worden alleen leerlingen uit leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs meegenomen.² Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de ontwikkelingen in resultaten voor docenten en leerlingen (voor bibliotheekmedewerkers is geen vergelijking gemaakt omdat het aantal respondenten hier betrekkelijk klein is). In Hoofdstuk 3 worden voor 2017 vergelijkingen tussen groepen leerlingen gemaakt op basis van kenmerken zoals leerjaar, geslacht en leerweg. In hoofdstuk 4 wordt besproken wat er op de scholen aan beleid is rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek/schoolbibliotheek en over de samenwerking met de openbare bibliotheek. Hoofdstuk 5 gaat in op verbanden tussen de gegevens van de bibliotheekmedewerkers enerzijds en de docenten en leerlingen anderzijds.

Aan het begin van elk hoofdstuk worden de resultaten van de analyses kort samengevat.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact honderd. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

² Praktijkonderwijs (2% van de respondenten bij leerlingen) wordt buiten beschouwing gelaten vanwege het bijzondere karakter en de afwijkende opbouw in leerjaren. Opleidingen anders dan vmbo en praktijkonderwijs (6% van de respondenten bij leerlingen) worden buiten beschouwing gelaten om de doelgroep van de rapportage duidelijk af te bakenen.

Significantie

In het rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant³, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

³ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

2 Vergelijking van de metingen

Tussen 2016 en 2017 is de populariteit van tijdschriften iets afgenomen. De mening van leerlingen over de schoolbibliotheek / mediatheek is op de meeste punten ongeveer even positief als in 2016. Docenten geven dit jaar een iets negatievere beoordeling over de ondersteuning van de docenten en de leerlingen en de staat van de computers in de mediatheek.

2.1 Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Het leesplezier van leerlingen in het vmbo⁵ daalde licht tussen 2015 en 2016, maar is nu stabiel gebleven (Tabel 7).

Tabel 7 Leesplezier en leesfrequentie⁶

	2015	2016	2017
<u>Leesplezier</u>			
Vervelend / niet zo leuk om een boek te lezen	60%	63%	64%
Best leuk / erg leuk om een boek te lezen	40%	37%	36%
<u>Leesfrequentie⁷</u>			
Leest nooit thuis in een boek			47%
Leest soms of vaak thuis in een boek			53%

Bij de onderwerpen waarover leerlingen graag lezen (niet in een grafiek weergegeven), wordt 'spanning en avontuur' het meest genoemd (52%), gevolgd door 'humor/comedy' (43%), 'oorlog' (39%) en 'films' (38%). Dit waren ook de meest populaire onderwerpen in 2016.

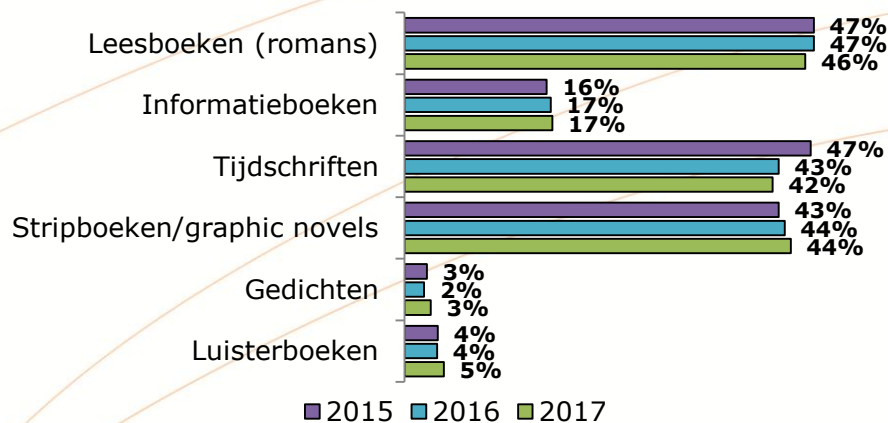
In het soort boeken dat leerlingen het liefst lezen is weinig ontwikkeling zichtbaar. De populariteit van luisterboeken en gedichten is toegenomen ten opzichte van 2016, maar blijft klein. De populariteit van romans is licht afgenomen, maar deze afname is niet significant (Grafiek 1).

⁵ Leerjaren 1 tot en met 4, exclusief praktijkonderwijs.

⁶ Met de pilot over 2014 worden geen vergelijkingen gemaakt vanwege de beperkte deelname en grote verschillen in achtergrondkenmerken ten opzichte van de latere metingen.

⁷ Van de leesfrequentie worden alleen data van 2017 getoond, omdat de vraagstelling voor 2017 anders was.

Grafiek 1 Leesplezier en leesfrequentie

2.2 Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen

Leerlingen vinden leesboeken vooral thuis of bij de openbare bibliotheek. Het percentage leerlingen dat boeken van thuis leest is in 2017 iets toegenomen (42% t.o.v. 40%). Ook het percentage leerlingen dat boeken leent van familie/vrienden/bekenden (18%) en dat boeken cadeau krijgt (23%) is toegenomen ten opzichte van 2016 (16% en 21%). Het percentage leerlingen dat boeken leent bij de openbare bibliotheek is in 2017 (36%) iets lager dan in 2016 (39%) (Tabel 8).

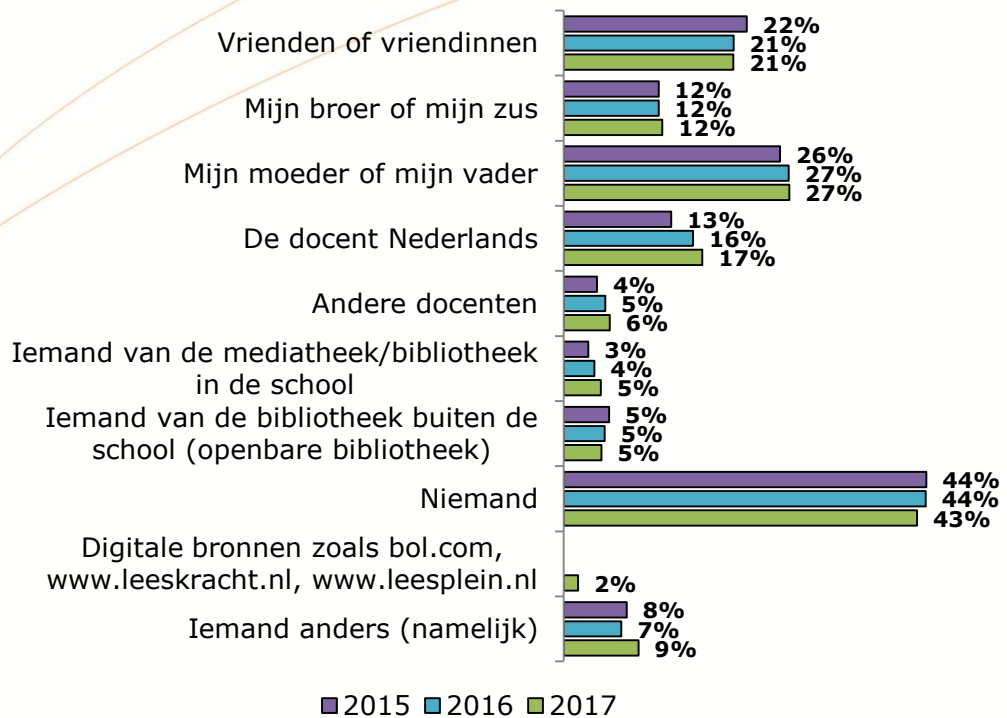
Tabel 8 'Hoe kom je aan leesboeken?'⁸

	2015	2016	2017
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	42%	39%	36%
Ik lees boeken die we thuis hebben	37%	40%	42%
Ik haal boeken bij mediatheek/bibliotheek	25%	26%	27%
Ik koop boeken	24%	24%	25%
Ik krijg boeken cadeau	22%	21%	23%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	16%	16%	18%
Ik download e-books	9%	8%	8%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	1%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt		2%	2%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan thuis bezorgd	5%		
Via de luisterbieb			1%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek			2%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl			1%
Ergens anders vandaan	13%	13%	12%

⁸ Voor bepaalde antwoordcategorieën zijn niet van alle jaren data, omdat de antwoordcategorie is aangepast/verwijderd/toegevoegd.

In 2017 krijgen leerlingen iets vaker tips voor leuke leesboeken van iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school (5%) dan in 2016 (4%). Ook van de docent Nederlands (17%) en van andere docenten (6%) krijgen leerlingen in 2017 vaker tips dan in 2016 (16% en 5%). Verder zijn er weinig verschillen te zien tussen 2016 en 2017 (Grafiek 2).

Grafiek 2 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?'

Leerlingen die het leuk vinden om een boek te lezen en dat vaak doen, noemen over het algemeen meer 'tipgevers' dan leerlingen die minder graag en minder vaak lezen. 'Niemand' wordt door leerlingen die nooit lezen dan ook veel vaker genoemd (50%) dan door leerlingen die soms (37%) of vaak (35%) lezen.⁹

De mening over de mediatheek is op de meeste voorgelegde punten in 2017 ongeveer even positief als in 2016. Alleen met de stelling 'De mediatheek/schoolbibliotheek is een aantrekkelijke ruimte' is een kleiner deel het (helemaal) eens (55%) dan in 2016 (61%). Leerlingen zijn iets positiever over het feit dat er voldoende computers beschikbaar zijn (70%) dan vorig jaar (67%) (Tabel 9).

⁹ Anders bekeken: de groep die zegt van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, bestaat voor een groot deel (41%) uit leerlingen die nooit voor hun plezier een boek lezen.

Tabel 9 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek

	2015	2016	2017
Het is een aantrekkelijke ruimte	58%	61%	55%
Hij is vaak genoeg open	75%	78%	78%
Er zijn voldoende leesboeken	78%	81%	79%
Er zijn voldoende informatieboeken	76%	79%	79%
De leesboeken spreken mij aan	46%	46%	46%
De informatieboeken spreken mij aan	44%	41%	38%
Makkelijk de boeken vinden die ik zoek	64%	63%	62%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	70%	67%	70%
De computers zijn up to date	63%	64%	64%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	61%	66%	68%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	63%	66%	67%
n	3030	5823	5808

2.3 Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek

Onder de docenten die deelnemen aan de monitor, vormen docenten Nederlands veruit de grootste groep (41%), al is hun aandeel iets kleiner dan in 2016 (48%) (Tabel 10).

Tabel 10 'Welk vak of welke vakken geeft u?'

	2015	2016	2017
Nederlands	54%	48%	41%
Een andere taal dan Nederlands	15%	14%	16%
Geschiedenis/Maatschappijleer/Economie/Aardrijkskunde	17%	18%	18%
Wiskunde	10%	13%	13%
Natuurkunde/Scheikunde/Biologie	7%	10%	11%
Lichamelijke opvoeding	6%	7%	6%
Een praktijkvak	8%	7%	10%
Een creatief vak (bijvoorbeeld tekenen)	4%	5%	9%
Anders	21%	17%	14%
n	362	673	1149

Het aantal docenten dat leerlingen verwijst naar de mediatheek (indien aanwezig) is in 2017 gedaald (57%) ten opzichte van 2016 (63%), maar dit verschil is net als alle andere ontwikkelingen in activiteiten van docenten niet significant¹¹ (Tabel 11).

Tabel 11 Activiteiten docenten

(% minstens eens per maand)	2015	2016	2017
voorlezen aan een klas	39%	41%	42%
roman introduceren in de klas	31%	28%	27%
informatieboek introduceren in de klas	22%	24%	24%
gebruik boekencollectie	35%	32%	31%
verwijzen naar openbare bibliotheek	51%	48%	49%
verwijzen naar mediatheek	70%	63%	57%
Wijzen op de mogelijkheid om via de website een boek bij de bibliotheek aan te vragen			19%
n	363	673	837

In 2017 beschikt bijna twee derde van de scholen over een schoolbibliotheek (62%). De mening van docenten over de schoolbibliotheek is in vergelijking met voorgaande jaren op enkele punten iets positiever geworden (voldoende informatieboeken en voldoende computers beschikbaar), maar deze positieve verschillen zijn niet significant. Een significant minder positieve beoordeling dan in 2016 is er voor de ondersteuning van docenten en leerlingen en de staat van de computers in de mediatheek (up-to-date of niet)¹³ (Tabel 12).

Tabel 12 Mening docenten over mediatheek/schoolbibliotheek

	2015	2016	2017
Gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek is voor mij als docent aantrekkelijk	74%	64%	64%
Aantrekkelijke ruimte	70%	80%	79%
Vaak genoeg open	58%	73%	71%
Voldoende romans	72%	80%	82%
Voldoende informatieboeken	62%	65%	71%
De romans zijn geschikt voor mijn leerlingen	87%	92%	91%
De informatieboeken zijn geschikt voor mijn leerlingen	83%	86%	85%
Voldoende computers beschikbaar	54%	55%	59%
Als docent krijg ik goede ondersteuning in de mediatheek/schoolbibliotheek	76%	85%	81%
Computers zijn up to date	72%	75%	63%
Mijn leerlingen krijgen goede ondersteuning bij het zoeken naar leuke boeken	76%	84%	80%
n	229	450	416

¹¹ Docenten Nederlands verwijzen leerlingen in 2017 wel significant minder vaak (meer dan een keer per maand) naar de mediatheek dan in 2016 (76% t.o.v. 85%).

¹³ Docenten Nederlands geven in 2017 significant minder vaak aan dat er voldoende romans beschikbaar zijn in de mediatheek/schoolbibliotheek (74%) dan in 2016 (79%). Ook geven ze significant minder vaak aan dat de romans in de mediatheek geschikt zijn voor hun leerlingen (92% t.o.v. 95%). De ondersteuning van de docenten (82% vindt dit voldoende) en de staat van de computers in de mediatheek (up-to-date of niet) (66% vindt dit voldoende) werden dit jaar ook significant minder positief beoordeeld door docenten Nederlands dan vorig jaar (83% en 80% vond dit voldoende).

3 Verschillen tussen groepen leerlingen

Leerlingen in lagere leerjaren lezen meer, vinden lezen leuker en gaan vaker naar de openbare bibliotheek dan leerlingen in hoger leerjaren. Leerlingen uit alle leerjaren lezen het vaakst boeken die ze thuis hebben. Stripboeken worden het meest gelezen in het eerste leerjaar, tijdschriften in het vierde leerjaar. De meeste tips voor leuke boeken krijgen leerlingen van ouders, vrienden en de docent Nederlands.

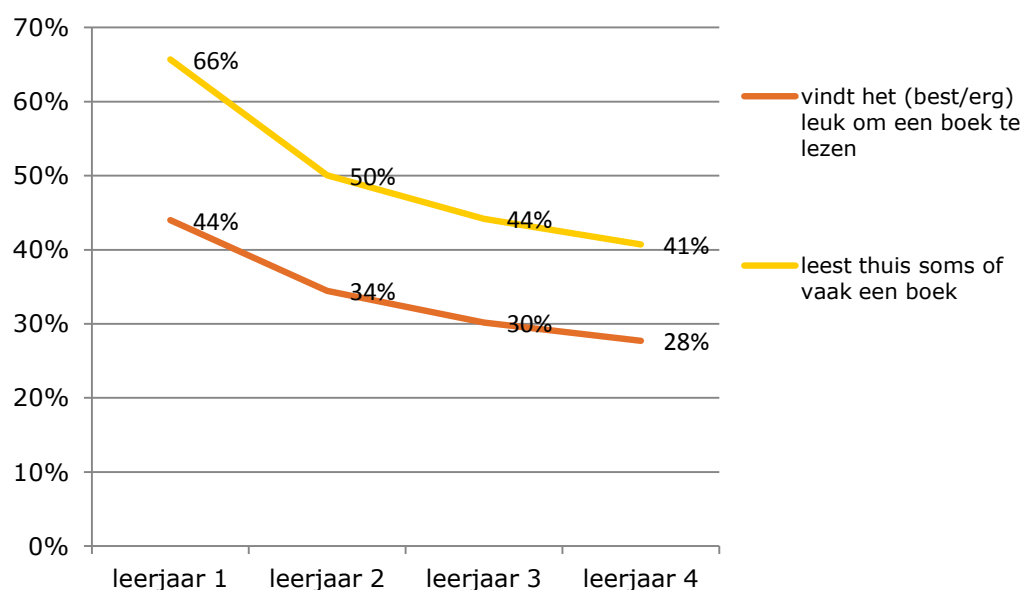
Het leesplezier en de leesfrequentie van leerlingen in de theoretische leerweg is duidelijk hoger dan in de andere leerwegen. Leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg kopen minder vaak boeken, halen minder vaak boeken uit de schoolbibliotheek/mediatheek en lezen minder vaak boeken van thuis dan andere leerlingen.

Meisjes lezen meer en gaan vaker naar de openbare bibliotheek en de schoolbibliotheek dan jongens. Jongens lezen meer stripboeken en informatieboeken, meisjes veel meer romans en tijdschriften. Vooral van vrienden en vriendinnen krijgen meisjes vaker tips dan jongens.

3.1 Leerjaar

Het leesplezier is in het vmbo duidelijk het hoogst in leerjaar 1, waar 44 procent van de leerlingen het 'best leuk' of 'erg leuk' vindt om een boek te lezen. Terwijl twee derde van de eerstejaars soms of vaak thuis een boek leest (66%), is dit onder de vierdejaars nog maar 41 procent (Grafiek 3).¹⁴

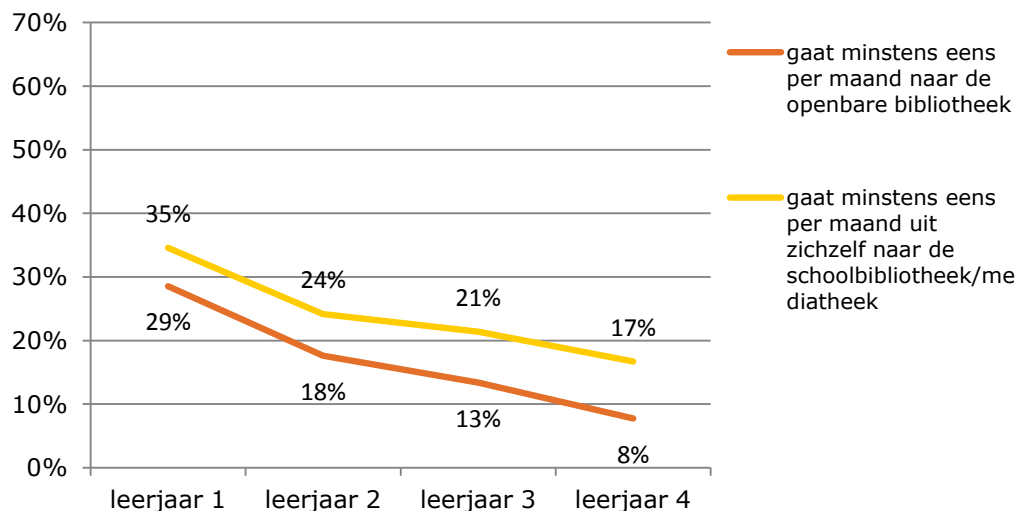
Grafiek 3 Leesplezier en leesfrequentie per leerjaar (vmbo)

¹⁴ Cijfers in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van 2017 over leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs.

Ook het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt sterk af in hogere leerjaren van het vmbo. Bijna een derde van de eerstejaars (29%) bezoekt minstens één keer per maand de openbare bibliotheek, minder dan een tiende van de vierdejaars (8%). Wanneer er een schoolbibliotheek aanwezig is, bezoekt ruim een derde van de eerstejaars deze minstens een keer per maand (35%). Dit percentage daalt tot 17 procent in leerjaar 4 (Grafiek 4).

Grafiek 4 Bibliotheekbezoek per leerjaar (vmbo)¹⁵

Het merendeel van de leerlingen is van mening dat er voldoende leesboeken en voldoende informatieboeken aanwezig zijn in de mediatheek (beide 79%). Deze stellingen worden daarmee het best beoordeeld. Leerlingen zijn het minst positief over de aantrekkelijkheid van deze boeken: minder dan de helft geeft aan dat de leesboeken of informatieboeken hun aanspreken (46% en 38%). Over alle punten zijn eerstejaars leerlingen positiever dan leerlingen uit hogere leerjaren. Het beeld van minder tevreden leerlingen in hogere leerjaren is het duidelijkst bij de stellingen over de hulp van de mediathecaris/bibliotheecaris bij het zoeken naar informatieboeken en leuke boeken, over de openingstijden van de mediatheek en over de beschikbaarheid van computers (Tabel 13).

¹⁵ De percentages voor bezoek aan de schoolbibliotheek/mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 64%) die op een school zitten met een schoolbibliotheek/mediatheek.

Tabel 13 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Het is een aantrekkelijke ruimte	58%	51%	52%	56%	55%
Hij is vaak genoeg open	84%	77%	71%	70%	78%
Er zijn voldoende leesboeken	80%	78%	79%	78%	79%
Er zijn voldoende informatieboeken	83%	77%	75%	74%	79%
De leesboeken spreken mij aan	53%	43%	42%	40%	46%
De informatieboeken spreken mij aan	43%	35%	34%	38%	38%
Makkelijk de boeken vinden die ik zoek	64%	61%	60%	61%	62%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	74%	69%	66%	60%	70%
De computers zijn up to date	69%	62%	58%	58%	64%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	72%	70%	61%	58%	68%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	71%	69%	61%	55%	67%
n	2357	1747	1072	632	5808

Leerlingen komen voornamelijk aan leesboeken doordat zij deze thuis hebben (42%). Ook halen zij vaak hun boeken bij de openbare bibliotheek (36%). Leerlingen in lagere leerjaren noemen de meeste bronnen vaker dan leerlingen in hogere leerjaren, met uitzondering van het lenen van boeken van familie/vrienden/bekenden (Tabel 14).

Tabel 14 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	49%	40%	38%	36%	42%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	44%	34%	33%	23%	36%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek	29%	27%	27%	23%	27%
Ik koop boeken	29%	24%	21%	21%	25%
Ik krijg boeken cadeau	29%	22%	19%	19%	23%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	17%	17%	19%	20%	18%
Ik download e-books	7%	9%	8%	9%	8%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	3%	2%	2%	1%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	2%	2%	2%	2%	2%
Via de luisterbieb	2%	1%	1%	1%	1%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	2%	1%	1%	1%	1%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%	1%	0%	1%
Ergens anders vandaan	8%	12%	14%	18%	12%
n	3955	3334	2624	1197	11110

Romans, stripboeken en tijdschriften worden veruit het meest gelezen. Stripboeken worden in de hogere leerjaren steeds minder gelezen en tijdschriften steeds meer.

Informatieboeken worden in het tweede leerjaar minder gelezen dan in de andere leerjaren. Vierdejaars leerlingen zeggen iets minder sporadisch luisterboeken te 'lezen' dan in de lagere leerjaren. Overige verschillen tussen de leerjaren zijn niet significant (Tabel 15).

Tabel 15 'Welk soort boeken lees je?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Leesboeken (romans)	47%	45%	46%	46%	46%
Stripboeken/graphic novels	52%	44%	38%	32%	44%
Tijdschriften	41%	42%	42%	46%	42%
Informatieboeken	18%	15%	17%	18%	17%
Luisterboeken	5%	4%	4%	3%	5%
Gedichten	3%	3%	3%	3%	3%
n	3943	3304	2597	1169	11013

Bijna alle tipgevers worden door eerstejaars vaker genoemd dan door leerlingen uit hogere leerjaren. Alleen digitale bronnen zoals bol.com, www.leeskraft.nl, www.leesplein.nl worden in leerjaar 4 vaker genoemd (Tabel 16). De verschillen tussen de leerjaren in tips die leerlingen krijgen van de docent Nederlands zijn niet significant.

Tabel 16 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Mijn moeder of mijn vader	34%	25%	24%	21%	27%
Vrienden of vriendinnen	25%	18%	19%	18%	21%
De docent Nederlands	16%	17%	17%	19%	17%
Mijn broer of mijn zus	15%	11%	11%	8%	12%
Andere docenten	7%	5%	5%	5%	6%
Iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	7%	4%	3%	2%	5%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	6%	4%	4%	2%	5%
Digitale bronnen	1%	1%	2%	3%	2%
Iemand anders	10%	10%	8%	8%	9%
Niemand	38%	45%	45%	48%	43%
n	3965	3362	2655	1216	11198

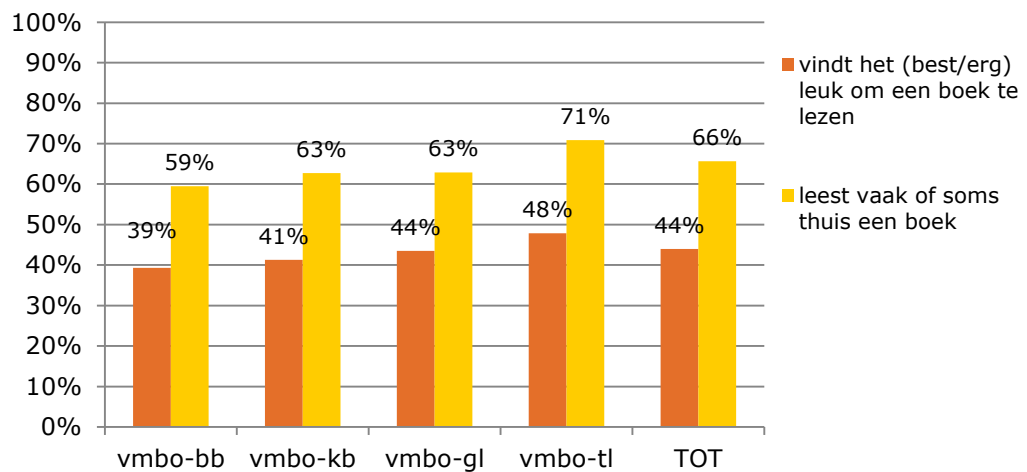
Van de leerlingen in leerjaar 1 zegt bijna de helft dat hun vader of moeder soms of vaak met hen over boeken praat (48%). In de hogere leerjaren neemt dit af tot 31 procent in het vierde leerjaar.

3.2 Leerwegen

In de voorgaande paragraaf zijn de verschillen tussen de leerjaren besproken. Nu kijken we naar verschillen tussen leerwegen. Daarbij betrekken we alleen de antwoorden van leerlingen uit leerjaar 1.¹⁷

Het leesplezier is onder de leerlingen van de theoretische leerweg (48% vindt het best/erg leuk om een boek te lezen) en de gemengde leerweg (44%) hoger dan in de kaderberoepsgerichte leerweg (41%). Bij de basisberoepsgerichte leerweg is het leesplezier het laagst (39%). In leesfrequentie zijn dezelfde soort verschillen te zien (Grafiek 5). Het percentage leerlingen dat vaak of soms thuis een boek leest is bij vmbo-tl/mavo duidelijk hoger (71%) dan bij vmbo-gl (63%), vmbo-kb (63%) en vmbo-bb (59%).

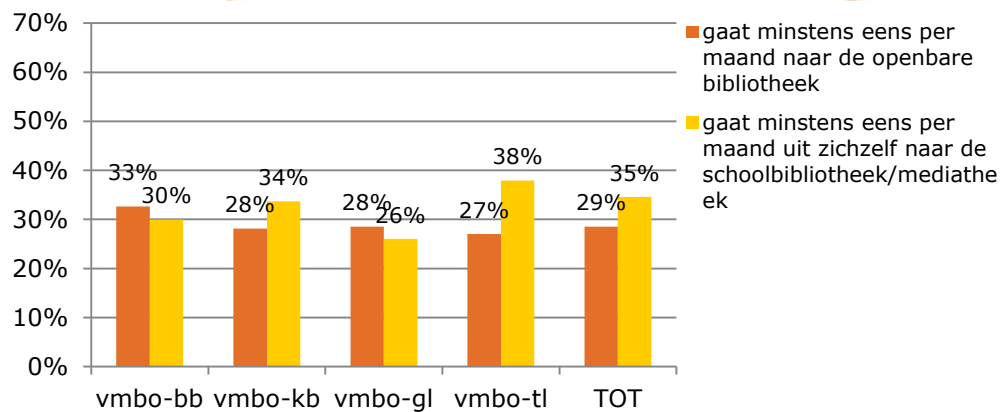
Grafiek 5 Leesplezier en leesfrequentie per leerweg (vmbo leerjaar 1)

Minder dan een derde van de leerlingen bezoekt minstens een keer per maand de openbare bibliotheek (29%). Ruim een derde van de leerlingen met een mediatheek/schoolbibliotheek gaat hier minstens een keer per maand uit zichzelf heen (35%). Leerlingen vmbo-tl bezoeken de schoolbibliotheek vaker uit zichzelf (38%) dan leerlingen uit andere leerwegen. Leerlingen van vmbo-bb bezoeken de openbare bibliotheek vaker (33%) dan de leerlingen uit andere leerwegen (Grafiek 6). Leerlingen van vmbo-tl beschikken veel vaker over een mediatheek/schoolbibliotheek (81%) dan leerlingen van vmbo-gl (62%) en vmbo-bb (70%) en vmbo-kb (55%).

¹⁷ De verdeling over de leerjaren verschilt per leerweg. Zo zit van alle leerlingen in de theoretische leerweg/mavo 34 procent in leerjaar 1 en van de gemengde leerweg 39 procent. Omdat de verschillen tussen leerjaren aanzienlijk zijn (zie 3.1), zouden deze verschillen de vergelijking tussen de leerwegen verstoren als alle leerjaren werden meegenomen.

Grafiek 6 Bibliotheekbezoek per leerweg (leerjaar 1)¹⁸

Over de aanwezigheid van informatieboeken in de mediatheek/schoolbibliotheek zijn leerlingen van vmbo-tl (85%) en vmbo-gl (82%) positiever dan leerlingen van de andere leerwegen. Ook over de beschikbaarheid van computers zijn leerlingen van vmbo-tl (78%) en vmbo-gl (73%) positiever dan leerlingen van andere leerwegen. Over de hulp van de mediathecaris/bibliothecaris bij het zoeken van leuke boeken zijn leerlingen van vmbo-kb het vaakst positief (75%) (Tabel 17). De overige verschillen in mening over de mediatheek/schoolbibliotheek zijn niet significant.

Tabel 17 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOT
Het is een aantrekkelijke ruimte	59%	57%	60%	58%	58%
Hij is vaak genoeg open	87%	85%	85%	82%	84%
Er zijn voldoende leesboeken	79%	79%	78%	80%	80%
Er zijn voldoende informatieboeken	79%	79%	82%	85%	83%
De leesboeken spreken mij aan	48%	50%	51%	55%	53%
De informatieboeken spreken mij aan	47%	41%	44%	42%	43%
Makkelijk de boeken vinden die ik zoek	62%	66%	63%	65%	64%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	69%	70%	73%	78%	74%
De computers zijn up to date	68%	70%	75%	67%	69%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	71%	75%	65%	71%	72%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	69%	72%	68%	72%	71%
n	428	469	207	1253	2357

Hoe leerlingen aan leesboeken komen verschilt per leerweg. Vmbo-gl leerlingen lezen vaker boeken van thuis (53%) dan vmbo-bb leerlingen (45%). Vmbo-tl leerlingen kopen vaker boeken (33%) en halen vaker boeken bij de

¹⁸ De percentages voor bezoek aan de schoolbibliotheek/mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 64%) die op een school zitten met een schoolbibliotheek/mediatheek.

mediatheek/schoolbibliotheek (35%) dan vmbo-bb (22% en 26%). Vmbo-tl leerlingen (34%) en vmbo-gl leerlingen (33%) krijgen vaker boeken cadeau dan leerlingen van vmbo-kb (26%) en van vmbo-bb (19%) (Tabel 18). De overige verschillen in hoe leerlingen komen aan leesboeken zijn niet significant.

Tabel 18 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	45%	48%	53%	51%	49%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	43%	43%	45%	45%	44%
Ik koop boeken	22%	28%	28%	33%	29%
Ik haal boeken bij de mediatheek/schoolbibliotheek	26%	23%	26%	35%	29%
Ik krijg boeken cadeau	19%	26%	33%	34%	29%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	15%	18%	16%	17%	17%
Ik download e-books	6%	7%	7%	9%	7%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%	4%	3%	3%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	2%	2%	1%	2%	2%
Via de luisterbieb	2%	2%	2%	1%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	0	0	0	0	0
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	0%	1%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	8%	9%	5%	7%	8%
n	770	1085	364	1736	3955

Leesboeken worden het minst gelezen door leerlingen vmbo-bb (39%) en veruit het meest door leerlingen vmbo-tl (52%). Ook tijdschriften worden in vmbo-tl (45%) een stuk vaker gelezen dan in vmbo-bb (36%) (Tabel 19). Leerlingen vmbo-bb lezen vaker gedichten dan anderen.¹⁹ Verder zijn er geen significante verschillen gevonden in soorten boeken die leerlingen van verschillende leerwegen lezen.

Tabel 19 'Welk soort boeken lees je?' per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOT
Stripboeken/graphic novels	53%	52%	50%	53%	52%
Leesboeken (romans)	39%	44%	47%	52%	47%
Tijdschriften	36%	40%	42%	45%	41%
Informatieboeken	20%	19%	16%	17%	18%
Luisterboeken	6%	6%	6%	5%	5%
Gedichten	4%	3%	3%	2%	3%
n	767	1081	363	1732	3943

Het aantal leerlingen dat van niemand tips zegt te krijgen voor leuke boeken, is in alle leerwegen rond veertig procent. Van ouders krijgen de leerlingen de meeste tips

¹⁹ Dit opvallende resultaat kwam ook vorig jaar naar voren.

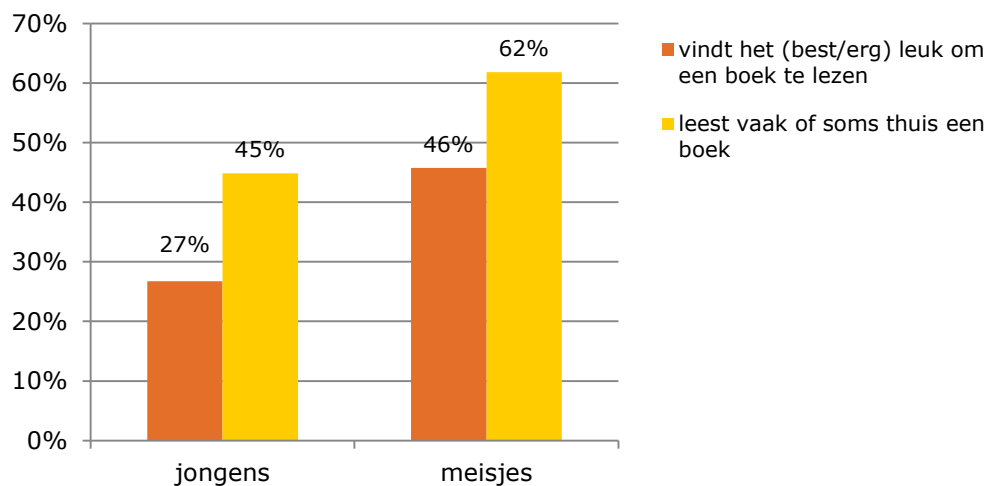
voor leuke boeken (34%). Leerlingen vmbo-kb en vmbo-bb (beide 8%) krijgen vaker tips van docenten die geen Nederlands geven, dan leerlingen van vmbo-gl (4%) en vmbo-tl (6%). Verder zijn er geen significante verschillen in de tipgevers van leerlingen van verschillende leerwegen. Leerlingen vmbo-bb geven iets vaker aan dat zij 'vaak' met hun ouders praten over boeken (10%) dan leerlingen van vmbo-kb (7%) vmbo-tl (6%) of vmbo-gl (5%).

3.3 Geslacht

Voor jongens en meisjes is de verdeling over de leerjaren en leerwegen in het vmbo in deze meting ongeveer hetzelfde. We kunnen de antwoorden van jongens en meisjes in het vmbo daarom goed vergelijken zonder een bepaalde selectie op leerjaar of leerweg te hoeven maken. Meisjes vinden bijna alles dat met lezen te maken heeft leuker dan jongens.

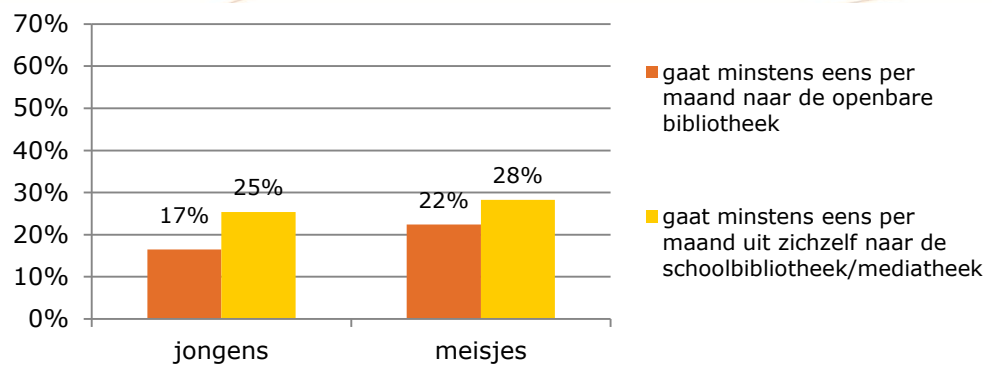
Meisjes vinden het veel vaker leuk om een boek te lezen (46%) dan jongens (27%) en lezen ook vaker thuis een boek (62% t.o.v. 45%) (Grafiek 7).

Grafiek 7 Leesplezier en leesfrequentie naar geslacht

Meisjes gaan vaker naar de openbare bibliotheek (22%) dan jongens (17%). Wanneer de school een eigen mediatheek/bibliotheek heeft gaan meisjes daar ook vaker heen (28% t.o.v. 25%) (Grafiek 8).

Grafiek 8 Bibliotheekbezoek naar geslacht

Op de vraag waarom men naar de schoolbibliotheek gaat, antwoorden meisjes vaker 'om informatieboeken te lenen' (13%-12%), 'om leesboeken te lenen' (60% t.o.v. 48%), 'om informatie te zoeken op de computer' (14%-13%) en 'om aan opdrachten te werken' (25%-22%).

In de meeste opzichten zijn meisjes iets positiever over de mediatheek. Het verschil is bij aansprekende leesboeken het grootst. Jongens zijn over één punt positiever dan meisjes: jongens vinden vaker dat de mediatheek aansprekende informatieboeken heeft (42%) dan meisjes (35%) (Tabel 20).

Tabel 20 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek naar geslacht

	jongens	meisjes
Het is een aantrekkelijke ruimte	54%	55%
Hij is vaak genoeg open	78%	78%
Er zijn voldoende leesboeken	78%	79%
Er zijn voldoende informatieboeken	77%	81%
De leesboeken spreken mij aan	40%	53%
De informatieboeken spreken mij aan	42%	35%
Makkelijk de boeken vinden die ik zoek	60%	65%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	68%	71%
De computers zijn up to date	60%	67%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	66%	70%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	65%	69%
n	2867	2915

Bij de vraag 'Hoe kom je aan leesboeken?' antwoorden meisjes duidelijk vaker dan jongens dat zij boeken van thuis lezen (47% t.o.v. 38%), boeken lenen bij de openbare bibliotheek (42% t.o.v. 30%) en boeken kopen (30% t.o.v. 19%). Overige verschillen tussen jongens en meisjes zijn minder groot (Tabel 21).

Tabel 21 'Hoe kom je aan leesboeken?' naar geslacht

	jongens	meisjes
Ik lees boeken die we thuis hebben	38%	47%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	30%	42%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek	25%	29%
Ik koop boeken	19%	30%
Ik krijg boeken cadeau	20%	27%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	15%	20%
Ik download e-books	7%	10%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	2%	2%
Via de luisterbieb	2%	1%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	2%	1%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%
Ergens anders vandaan	14%	9%
n	5590	5458

Jongens lezen vaker stripboeken (62% t.o.v. 26%) en informatieboeken (22% t.o.v. 11%). Meisjes lezen vaker romans (66% t.o.v. 26%) en tijdschriften (53% t.o.v. 32%) (Tabel 22).

Tabel 22 'Welk soort boeken lees je?' naar geslacht

	jongens	meisjes
Leesboeken (romans)	26%	66%
Stripboeken/graphic novels	62%	26%
Tijdschriften	32%	53%
Informatieboeken	22%	11%
Luisterboeken	5%	4%
Gedichten	2%	4%
n	5515	5437

Van de jongens zegt 47 procent van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, van de meisjes 39 procent. Vooral van vrienden en vriendinnen krijgen meisjes vaker tips (30%) dan jongens (11%) (Tabel 23).

Tabel 23 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' naar geslacht (vmbo)

	jongens	meisjes
Mijn moeder of mijn vader	25%	29%
Vrienden of vriendinnen	11%	30%
De docent Nederlands	17%	17%
Mijn broer of mijn zus	10%	14%
Andere docenten	6%	5%
Iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	4%	6%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	5%
Digitale bronnen zoals bol.com, www.leeskraft.nl, www.leesplein.nl	1%	2%
Niemand	47%	39%
Iemand anders	10%	8%
n	5659	5477

4 Leesconsulenten en docenten

Op ruim drie kwart van de aan de Monitor deelnemende vmbo-scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit. Ruim twee derde van de scholen heeft een taalcoördinator, bijna twee derde heeft een eigen mediatheek/schoolbibliotheek, ongeveer de helft vakoverstijgend taalbeleid en bijna een kwart een mediaplan.

Meer dan de helft van deze docenten Nederlands leest minstens één keer per maand voor uit een boek, introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman en gebruikt minstens maandelijks een boekencollectie in de klas. Ruim drie kwart van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek aantrekkelijk. Minder dan een derde van de docenten Nederlands vindt het leesvaardigheidsniveau van hun leerlingen voldoende. Duidelijke verschillen naar leerjaar zijn er op deze punten niet, verschillen naar het vak van de docenten wel: introduceren van een vakgerelateerde jeugdroman en verwijzen naar de openbare bibliotheek of schoolbibliotheek doen docenten Nederlands vaker.

4.1 Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers

Voor 59 van de 71 deelnemende scholen in 2017 hebben de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers een vragenlijst ingevuld over het beleid op school rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek/schoolbibliotheek en over de samenwerking met de openbare bibliotheek.

Op bijna twee derde van deze scholen is een taalcoördinator aangesteld (64%), meer dan de helft kent vakoverstijgend taalbeleid (54%) en bijna een kwart heeft 'een mediaplan of een schoolbreed plan voor mediawijsheid en/of aanpak 21ste-eeuwse vaardigheden?'²¹ (22%). Ruim twee derde van de scholen maakt gebruik van wisselcollecties of een huurcollectie van de bibliotheek (68%) en bijna de helft maakt gebruik van digitaal lenen (46%). Op minder dan twee derde van de scholen is een mediatheek/schoolbibliotheek aanwezig (62%), met voor de helft van de gevallen een of meer mediathecarissen (46%). De mediathecarissen doen meer leesbevorderingsactiviteiten met leerlingen (71%) dan met docenten (41%) of ouders (0%). De samenwerking tussen mediathecarissen en docenten bestaat, als deze er is, vooral uit informatievoorziening van docenten (88%), advisering van docenten (71%) en het samen uitvoeren van leesbevorderingsprojecten (59%).

²¹ Verder in dit rapport aangeduid als 'mediaplan'.

Op ruim drie kwart van de scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit (80%). Net als de mediathecarissen voeren de medewerkers van de openbare bibliotheek vaker activiteiten voor leesbevordering uit met leerlingen (94%) dan met docenten (74%) of ouders (4%). Bijna alle bibliotheekmedewerkers voorzien docenten van informatie (98%). Ruim twee derde van de bibliotheekmedewerkers adviseert daarnaast individuele docenten (68%) en ruim de helft verzorgt onderdelen van de les (60%). Verder voert ruim drie kwart met de docent een leesbevorderingsproject uit (77%).

4.2 Docenten

Op de 71 scholen in de Monitor hebben in totaal 837 docenten meegedaan aan het onderzoek. De grootste groep docenten geeft les aan leerjaar 1 (42%), bijna de helft is docent Nederlands (41%) en bijna een vijfde geeft een andere taal (16%). In totaal bestaat 17 procent van alle respondenten uit docenten Nederlands voor leerjaar 1. De antwoorden van docenten Nederlands verschillen vanzelfsprekend op enkele punten sterk van die van andere docenten. In leerjaar 1 lezen docenten Nederlands bijvoorbeeld veel vaker voor (59% minstens een keer per maand) dan andere docenten (35%) en introduceren ze vaker een aan hun vakgerelateerde (jeugd)roman (57% minstens een keer per maand t.o.v. 8%). In de vergelijking tussen leerjaren hieronder worden alleen de docenten Nederlands betrokken.

In totaal hebben 343 docenten Nederlands deelgenomen aan de monitor. Meer dan de helft van deze docenten leest minstens één keer per maand voor uit een boek (54%), introduceert minstens eens per maand een aan het vakgerelateerde (jeugd)roman (56%) en gebruikt minstens maandelijks een boekencollectie in de klas (52%). Meer dan drie kwart verwijst vmbo-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek (79%). Ook ruim drie kwart van de docenten die op een school werken met een schoolbibliotheek/mediatheek verwijst de leerlingen daar minstens een keer per week naar (76%). Bij geen van deze vijf punten zijn er significante verschillen naar leerjaar.

Ruim drie kwart van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek aantrekkelijk (79%) en volgens ruim twee derde zijn de openingsuren voldoende (68%). Bijna driekwart vindt dat er voldoende romans zijn (74%) en meer dan de helft vindt dat er voldoende informatieboeken zijn (61%). Volgens de meerderheid van de docenten Nederlands is de ondersteuning in de mediatheek goed, voor docenten (82%), voor leerlingen die leuke boeken zoeken (77%) en voor leerlingen die informatieboeken zoeken (66%). Bijna drie kwart van de docenten Nederlands vindt het leesvaardigheidsniveau van hun leerlingen onvoldoende (70%). Ook bij deze meningen zijn voor de docenten Nederlands geen significante verschillen gevonden tussen leerjaren.

Vergelijken we docenten in verschillende vakken, dan komen wel duidelijke verschillen naar voren.²² Het introduceren van een vakgerelateerde jeugdroman wordt vooral gedaan door docenten Nederlands (61%) en minder tot helemaal niet door docenten van andere vakken (17%-0%). Docenten Nederlands verwijzen hun leerlingen ook het meest door naar de openbare bibliotheek (83%) of schoolbibliotheek (79%). Doorverwijzen naar de schoolbibliotheek wordt ook door veel docenten van andere vakken regelmatig gedaan (66%-28%), doorverwijzen naar de openbare bibliotheek wordt behalve door docenten Nederlands vooral door docenten van andere talen gedaan (45%) (Tabel 24).

Tabel 24 activiteiten docenten naar vak

	Nederlands	andere taal	GMEA	WNT/bio	LO	praktijk-/creatief vak	andere
(% minstens eens per maand)							
voorlezen aan een klas	53%	48%	53%	29%	3%	22%	28%
roman introduceren in de klas	61%	17%	10%	2%	0%	3%	11%
informatieboek introduceren in de klas	26%	35%	24%	17%	0%	26%	12%
gebruik boekencollectie	57%	28%	23%	11%	3%	15%	12%
verwijzen naar openbare bibliotheek	83%	45%	26%	17%	11%	18%	40%
verwijzen naar de schoolbibliotheek	79%	66%	48%	38%	28%	31%	53%
n	227	89	70	100	37	73	36

Docenten Nederlands vinden vaker dat er onvoldoende romans zijn in de schoolbibliotheek/mediatheek (25%) dan andere docenten (0% - 13%). De meerderheid van alle docenten vindt dat er voldoende romans in de mediatheek zijn (85%). Docenten Nederlands zeggen ook vaker dat ze goed op de hoogte zijn van de ondersteuningsmogelijkheden van de mediatheek/schoolbibliotheek (89%) dan andere docenten (38%-58%). Daarnaast geven docenten Nederlands ook vaker aan dat ze de leesvaardigheid van vmbo-leerlingen voldoende vinden (32%) dan andere docenten (6%-23%).

²² Omdat bij de docenten Nederlands geen significante verschillen tussen leerjaren naar voren kwamen, zijn bij de vergelijking tussen docenten alle leerjaren meegenomen. Wel zijn docenten die in meer dan één vak lesgeven in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

5 Verbanden

Op scholen waar mediathecarissen activiteiten leesbevordering met docenten uitvoeren, lezen docenten vaker voor en wordt vaker een vakgerelateerde roman geïntroduceerd in de klas.

Op scholen met een eigen mediatheek, vinden leerlingen lezen leuker en lezen zij vaker thuis dan op scholen zonder mediatheek. Op scholen waar activiteiten voor leesbevordering van leerlingen worden uitgevoerd door medewerkers van de openbare bibliotheek, lezen leerlingen vaker thuis een boek en gaan zij vaker naar de openbare bibliotheek dan op andere scholen. Op scholen met eigen mediathecarissen, zijn leerlingen positiever over de mediatheek.

5.1 Verband tussen leesconsulent/bibliotheekmedewerker en docenten

Kijken we naar de antwoorden van de docenten in relatie tot de antwoorden van de bibliotheekmedewerkers, dan komen enkele verbanden naar voren.²³ Of dat ook *oorzakelijke* verbanden zijn is niet vast te stellen en ook niet altijd goed in te schatten. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de activiteiten rond leesbevordering van leesconsulenten en docenten beide voortkomen uit een actieve algemene oriëntatie van de school op dit gebied, in plaats van dat de activiteiten van de leesconsulent direct invloed hebben op de activiteiten van de docenten. En het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat juist op scholen waar leerlingen niet zo leesvaardig zijn en docenten (nog) niet zo veel aan leesbevordering doen, scholen met de bibliotheken beleid hebben ontwikkeld om daar iets aan te doen. Dan kan het lijken alsof op scholen met veel activiteiten van de bibliotheek op school, docenten minder aan leesbevordering doen, terwijl het verband in feite andersom werkt.

Op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek samen met docenten projecten voor leesbevordering uitvoeren, lezen docenten vaker voor (48% minstens maandelijks) en wordt er vaker een vakgerelateerde roman geïntroduceerd in de klas (32% minstens maandelijks) dan op scholen waar dit niet gebeurt (32% en 21%). Verder wordt op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten leesbevordering met docenten uitvoeren, veel vaker een vakgerelateerde boekencollectie gebruikt (36% minstens maandelijks t.o.v. 24%) en worden leerlingen vaker verwezen naar de openbare bibliotheek (53% t.o.v. 36%) of de mediatheek/schoolbibliotheek (65% t.o.v. 33%) dan op andere scholen.

Op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten voor leesbevordering met docenten organiseren, sturen docenten leerlingen vaker naar de mediatheek/schoolbibliotheek (60%) dan op scholen waar deze leesbevordering van docenten niet plaatsvindt (48%).

²³ Voor 698 van de 837 docenten konden de antwoorden van de bibliotheekmedewerker/leesconsulent van de betreffende school aan de antwoorden van de docenten worden gekoppeld.

5.2 Verband tussen leesconsulent en leerlingen

Hierboven hebben we gekeken naar verbanden – al of niet causaal – tussen resultaten van de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en van de docenten. In veel gevallen zouden activiteiten van de leesconsulent *via activiteiten van docenten* effect kunnen hebben op de resultaten voor de leerlingen.²⁵ Maar sommige gegevens uit de data van de leesconsulent kunnen ook een directe relatie hebben met de antwoorden van de leerlingen, bijvoorbeeld als het gaat om de aanwezigheid van een mediatheek en de samenwerking met de openbare bibliotheek.

Voor 9904 van de 12376 leerlingen in de Monitor zijn ook data van de leesconsulent/bibliotheekmedewerker beschikbaar. Omdat de antwoorden van de leerlingen sterk verschillen naar leerjaar, nemen we in deze analyse alleen leerlingen uit leerjaar 1 mee (n=3404).

Op scholen met vakoverstijgend taalbeleid vinden iets meer leerlingen het leuk om een boek te lezen (46% vs. 44%), lezen meer leerlingen vaak thuis in een boek (16% vs. 12%), vinden leerlingen de informatieboeken in de bibliotheek vaker aansprekend (45% vs. 37%) en kan in de mediatheek makkelijker de boeken vinden die men zoekt (68% vs. 59%) dan op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid.

Op scholen met een schoolbibliotheek/mediatheek, vinden leerlingen het vaker leuk een boek te lezen (47% vs. 44%) en lezen zij vaker soms of vaak thuis in een boek (68% vs. 64%) dan op scholen zonder mediatheek.

Op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten leesbevordering met leerlingen uitvoeren, lezen leerlingen vaker soms of vaak thuis in een boek (68% vs. 63%), krijgen zij vaker tips voor leuke boeken van iemand van de openbare bibliotheek (8% vs. 5%) en gaan leerlingen vaker minstens een keer per maand naar de openbare bibliotheek (30% t.o.v. 27%) dan op andere scholen.

Op scholen waar mediathecarissen (van de eigen mediatheek) activiteiten leesbevordering met leerlingen uitvoeren, gaan leerlingen iets *minder* vaak naar de openbare bibliotheek dan op andere scholen. Dat zou natuurlijk kunnen komen doordat men dan vaker naar de eigen mediatheek gaat, maar ook doordat juist op scholen waar leerlingen weinig naar de openbare bibliotheek gaan, de mediathecarissen aan leesbevordering gaan doen.

De mening van leerlingen over de schoolbibliotheek houdt verband met de vraag of er (volgens de leesconsulent) mediathecarissen zijn op school. Zijn die aanwezig, dan vindt 65 procent van de leerlingen de schoolbibliotheek een aantrekkelijke ruimte, zijn die er niet, dan vindt 55 procent van de leerlingen dat.

Ook het gebruik maken van wisselcollecties of huurcollecties lijkt een positief effect te hebben op de aantrekkelijkheid van de schoolbibliotheek. Als hier gebruik van wordt

²⁵ Leerlingen kunnen in de data niet aan een specifieke docent worden gekoppeld. Verbanden tussen de antwoorden van docenten en de antwoorden van leerlingen zijn daarom niet geanalyseerd.

gemaakt zeggen meer leerlingen de mediatheek/schoolbibliotheek een aantrekkelijke ruimte te vinden (62%) dan als hier geen gebruik van wordt gemaakt (57%). Daarnaast zeggen in dit geval meer leerlingen dat er voldoende leesboeken zijn (81% t.o.v. 80%).

Op scholen die voldoen aan de norm dat het aandeel informatieve boeken in de schoolcollectie ten minste 30 procent van de totale collectie moet zijn, wordt vaker gesteld dat er voldoende informatieboeken zijn (86%) dan op scholen met een mediatheek die niet voldoen aan die norm (82%). Bij de vraag in hoeverre de informatieboeken de leerlingen dan aanspreken is er geen verschil.

